

Sygn. akt II CK 162/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 października 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Frąckowiak (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa "K.(...)" - Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i "S.(...)"
Spółki Komandytowej w K.

przeciwko Zakładom Chemicznym "P.(...)" - Spółce Akcyjnej w P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 28 października 2005 r., kasacji
strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 22 września 2004 r., sygn. akt I
ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do Sądu Apelacyjnego do
ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 17 grudnia 2003 r. Sąd Okręgowy w S. oddalił powództwo K.(...) spółki z o. o. i S.(...) Spółki komandytowej w K. przeciwko Zakładom Chemicznym

„P.(...)” S.A. w P. o zapłatę kwoty 38 991 zł z tytułu naprawienia szkody o wartości utraconej dywidendy.

Z dokonanych ustaleń wynika, że w dniu 31 marca 2000 r. strony zawarły umowę sprzedaży akcji „C.(...)” S.A., na mocy której pozwany sprzedał a powód kupił 190 200 akcji na okaziciela, o wartości nominalnej 5 zł. Pozwany przeniósł na powoda posiadanie akcji pod warunkiem zawieszającym, że sprzedawca uzyska zgodę organu Skarbu Państwa na zbycie akcji i na rachunek pozwanego wpłynie kwota ceny sprzedaży akcji, wynosząca za każdą akcję 8,30 zł., tj. łącznie kwota 1 578 660 zł. Jednocześnie strony postanowiły, że pozwany w terminie 7 dni od dnia zawarcia umowy wystąpi do właściwego organu Skarbu Państwa o uzyskanie zgody na zbycie akcji. Pozwany zobowiązał się po otrzymaniu zgody niezwłocznie zawiadomić o tym fakcie powoda i przesłać mu kopię zgody poświadczoną przez radcę prawnego. Powód zobowiązał się do zapłaty ceny akcji przelewem bankowym na konto pozwanego w terminie 3 dni roboczych od dnia otrzymania zawiadomienia o uzyskaniu zgody na sprzedaż akcji. Jednocześnie ustalono, że dniem zapłaty ceny jest dzień złożenia przez powoda polecenia przelewu kwoty ceny na rachunek bankowy wskazany przez pozwanego. Strony ustaliły również, że wydanie zaświadczeń depozytowych, stwierdzających fakt zdeponowania akcji w Centralnym Domu Maklerskim (...) S.A. w W. nastąpi w dniu, w którym kwota ceny wpłynie na rachunek sprzedającego.

W dniu 4 kwietnia 2000 r. pozwany poinformował w formie pisemnej Ministra Skarbu Państwa o zamiarze zbycia posiadanych przez siebie akcji C.(...) S.A. Pismo to wpłynęło do Ministerstwa Skarbu Państwa w dniu 12 kwietnia 2000 r. Pismem z dnia 25 kwietnia 2000 r. pozwany został wezwany do uzupełnienia braków formalnych zgłoszenia poprzez przesłanie określonych w tym piśmie dokumentów w terminie 7 dni, pod rygorem nie zajęcia się sprawą. W wykonaniu tego wezwania pozwany pismem przewodnim z dnia 9 maja 2000 r. przesłał wymagane dokumenty.

Pismem z dnia 31 maja 2000 r. pozwany poinformował powoda, że w związku z wpłynięciem na rachunek pozwanego kwoty 1 578 660 zł., pozwany przesłał powodowi świadectwo depozytowe nr 181/2/(...) i nr 181/0/0(...) oraz kopię zawiadomienia depozytariusza akcji. Tego samego dnia pozwany zawiadomił o sprzedaży akcji Centralny Dom Maklerski Grupy (...) S.A.

W dniu 24 maja 2000 r. odbyło się Zwyczajne Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy C.(...) S.A., na którym zgodnie ze statutem tej spółki podjęto uchwałę o

podziale zysku za okres od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 31 grudnia 1999 r. oraz ustalono wysokość dywidend do wypłaty w kwocie 4 062 247, 80 zł.

Pismem z dnia 20 czerwca 2000 r. powódka wezwała pozwanego do zapłaty kwoty 38 991 zł. tytułem odszkodowania za nienależyte wykonanie umowy sprzedaży akcji.

W ocenie Sądu Okręgowego, zawarta między stronami umowa sprzedaży akcji określała bardzo szczegółowo kwestie związane z wystąpieniem przez pozwanego do Ministerstwa Skarbu Państwa o uzyskanie zgody na sprzedaż akcji. Pozwany z takim wnioskiem wystąpił niezwłocznie, bowiem już w dniu 4 kwietnia 2000 r. Kwestia sporna sprowadzała się natomiast do ustalenia, czy pozwany nienależycie wykonał swoje zobowiązania umowne, skoro Minister Skarbu Państwa zwrócił się o uzupełnienie wniosku. Sąd Okręgowy uznał, że okoliczność związana z zarzutem braku należytej staranności po stronie pozwanego, którego wniosek o wyrażenie przez Ministra Skarbu Państwa zgody na zbycie akcji musiał być uzupełniony, nie ma znaczenia, bowiem nawet przy prawidłowym toku czynności powód mógłby uzyskać zaświadczenie depozytowe stwierdzające fakt zdeponowania akcji w Centralnym Domu Maklerskim (...) S.A. w W. najwcześniej w dniu 22 maja 2000 r., a zatem nie zdążyłby złożyć nabytych akcji w spółce co najmniej na tydzień przed walnym zgromadzeniem i nie mógłby w nim uczestniczyć. Sąd Okręgowy zwrócił też uwagę, że powód nie wykazał czy uchwała w sprawie wypłaty dywidendy zapadła i jaka była jej treść. Nie wykazał tym samym swoich uprawnień do wypłaty dywidendy.

Wyrokiem z dnia 22 września 2004 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację powoda od powyższego wyroku. W ocenie Sądu Apelacyjnego, zaskarżony wyrok mimo błędnego uzasadnienia odpowiada jednak prawu.

Sąd ten zwrócił uwagę na to, że powód przedłożył w toku procesu protokół Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy C.(...) S.A. z dnia 24 maja 2000 r. Z protokołu tego wynika, że Walne Zgromadzenie podjęło w tym dniu uchwałę nr 6 w sprawie podziału zysku za okres od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 31 grudnia 1999 r., ustalając wysokość dywidendy na kwotę 4 062 247, 80 zł. Skoro w uchwale nie wskazano tzw. dnia dywidendy, to zgodnie z art. 355 k.h. i § 14 ust. 4 statutu, dzień dywidendy przypada w dniu powzięcia uchwały o podziale zysku, a zatem termin wypłaty dywidendy należy określić zgodnie z art. 455 k.c., tj. niezwłocznie po podjęciu uchwały. Uprawnionymi do dywidendy za dany rok obrotowy są zatem akcjonariusze, którym przysługiwały akcje w dniu podjęcia uchwały o podziale zysku, przepis art. 355

k.h. nie uzależnia przy tym powstania prawa do dywidendy od udziału w zgromadzeniu akcjonariuszy dokonującym podziału zysku. W ocenie Sądu Apelacyjnego, apelacja powoda nie zasługuje jednak na uwzględnienie, gdyż powód swe roszczenie oparł na podstawie określonej w art. 471 k.c. i wywodził, że na skutek nienależytego wykonania przez pozwaną spółkę umowy sprzedaży akcji poniósł szkodę równą wartości utraconej dywidendy. Sąd drugiej instancji uznał, że powód nie wykazał faktu nienależytego wykonania zobowiązania. Ciężar dowodu nienależytego wykonania zobowiązania obciążał powoda jako wierzyciela. Strony zawarły umowę sprzedaży, zgodnie z którą sprzedający w terminie 7 dni od dnia zawarcia umowy miał wystąpić do Ministra Skarbu Państwa o uzyskanie zgody na zbycie akcji. Obie strony przez wyrażenie zgody rozumiały pozytywną decyzję Ministra Skarbu Państwa, mimo że obowiązujące wtedy przepisy przewidywały, że przez wyrażenie zgody należy rozumieć brak sprzeciwu Ministra Skarbu Państwa w terminie miesiąca od otrzymania powiadomienia o zamiarze dokonania sprzedaży akcji. Sąd Apelacyjny uznał, że nie można przyjąć, iż błędne przekonanie co do sposobu wyrażenia zgody przez Ministra Skarbu Państwa obciąża wyłącznie pozwanego, tym bardziej że obrót akcjami nie mieści się w zakresie jego działalności. Wymóg podwyższonej staranności można natomiast przypisać powodowi, bowiem w zakresie jego działalności mieści się prowadzenie inwestycji własnych i na zlecenie, doradztwo w zakresie działalności związanej z prowadzeniem interesów i zarządzania oraz obrót wierzytelnościami i pośrednictwo finansowe.

Pozwany w terminie 7 dni wystąpił o wyrażenie zgody i nie można mu w tym zakresie przypisać zarzutu nienależytego wykonania umowy. Wprawdzie pozwanego obciążał obowiązek niezwłocznego powiadomienia powoda o otrzymaniu zgody, ale w sytuacji, w której takiej decyzji mu nie doręczono, nie miał obowiązku informowania o tym powoda.

Powód natomiast już na początku maja uzyskał informację, że zgoda Ministra Skarbu Państwa na sprzedaż akcji nie jest wymagana, konieczny jest bowiem tylko upływ miesiąca od dnia powiadomienia Ministra o zamiarze sprzedaży akcji i termin ten właśnie upływał. Posiadając taką informację, powód nie zrobił nic aby umowa sprzedaży akcji doszła do skutku i nadal czekał na powiadomienie go przez pozwaną o otrzymaniu zgody przez Ministra Skarbu Państwa wiedząc, że zgoda w formie pozytywnej decyzji nie jest konieczna. Dopiero na dzień przed Walnym Zgromadzeniem Akcjonariuszy powód wystosował do pozwanego pismo, w którym prosił pozwanego o udzielenie mu pełnomocnictwa do wykonania prawa głosu na Walnym Zgromadzeniu Akcjonariuszy.

Ponadto Sąd odwoławczy uznał, że niezasadne było zwlekanie przez powoda z zapłatą ceny za akcje od początku maja, wiedząc bowiem o formie wyrażania zgody przez Ministra oraz o terminie Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy, na którym miała być podjęta uchwała o podziale zysku, mógł wcześniej wpłacić cenę za nabyte akcje, co umożliwiłoby mu uzyskanie dywidendy.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył powód kasacją opartą na pierwszej podstawie kasacyjnej określonej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. zarzucając naruszenie art. 6 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. oraz § 3 ust. 2 umowy sprzedaży akcji z dnia 31 marca 2000 r. w związku z art. 5 ust. 3-4 ustawy o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa, oraz naruszenie art. 471 k.c., art. 472 k.c.

W konkluzji wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zawarta między stronami umowa sprzedaży akcji wyraźnie nakładała na sprzedawcę, to jest na pozwanego, obowiązek poinformowania skarżącego o wyrażeniu przez Ministra Skarbu Państwa zgody na sprzedaż akcji. W świetle postanowienia umownego zawartego w § 3 tej umowy, wadliwe jest niewątpliwie uznanie przez Sąd Apelacyjny, że taki obowiązek ciążył na nabywcy. Nie zmienia tej oceny fakt, że zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa (Dz. U. Nr 108, poz. 493), minister właściwy do spraw Skarbu Państwa nie wydaje decyzji pozytywnej, może natomiast nie wyrazić zgody na dokonanie czynności prawnej i tylko w takim wypadku powiadamia wnioskodawcę, który uprawniony jest do wniesienia w stosownym trybie sprzeciwu. Także w takiej sytuacji brak jakichkolwiek podstaw do przerzucania obowiązku określonego w § 3 umowy na nabywcę, zwłaszcza że zawierając umowę strony, w ramach swobody zakreślonej przez art. 353¹ k.c., mogły swe obowiązki uregulować dowolnie. Nie znajduje zatem uzasadnienia ocena, że określony w § 3 umowy obowiązek pozwanego nie obciążał. Trafnie ponadto zarzucał skarżący w kasacji, że skarżący, nie będący stroną postępowania administracyjnego o wyrażenie zgody na sprzedaż akcji, nie był legitymowany do uzyskiwania informacji o jego wyniku. To właśnie, w świetle umowy, rzeczą pozwanego było uzyskanie informacji, czy w ustawowym terminie minister wyraził czy nie wyraził zgody na sprzedaż akcji i powiadomienie o tym nabywcy, bowiem z faktem powiadomienia związane były kolejne czynności, które dopełnić winien był skarżący (zapłata ceny).

Skutki braku powiadomienia skarżącego przez pozwanego o wyniku postępowania przed ministrem do spraw Skarbu Państwa nie zostały rozważone w świetle art. 471 k.c., wychodząc bowiem z innego założenia, Sąd Apelacyjny nie zajmował się oceną, czy niewykonanie tego obowiązku przez pozwanego stanowiło nienależyte wykonanie umowy i czy miało wpływ na powstanie szkody polegającej na braku uzyskania przez skarżącego dywidendy.

W tym kontekście nie został też poddany ocenie fakt złożenia przez pozwanego niekompletnego wniosku o wyrażenie zgody na sprzedaż akcji. Przepis art. 472 k.c. nakłada na dłużnika, w braku innych rozwiązań ustawowych bądź umownych, obowiązek zachowania należytej staranności. Działanie z należytą starannością zakłada co najmniej poprawne wykonywanie nałożonych umową obowiązków, pozwany natomiast wystosował niekompletny wniosek do ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa. Nie zostało ustalone, czy fakt ten go obciążał i czy wpłynął na datę przeniesienia własności akcji, a może to mieć znaczenie dla oceny, czy skarżący mógł istotnie stać się właścicielem akcji przed datą walnego zgromadzenia spółki, której akcje nabywał. Kwestia ta ma istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia o zasadności zgłoszonego w sprawie żądania. Zasadnie zarzucał także skarżący, że w świetle dyrektywy określonej w art. 6 k.c. obciążało go jedynie wykazanie, że w stosownym czasie nie uzyskał od skarżącego informacji, od której uzależnione było podjęcie przez niego dalszych czynności, obowiązek wykazania przesłanek egzoneracyjnych leżał po stronie pozwanego.

Zwrócić należy również uwagę na następującą kwestię. Nabycie akcji powoduje powstanie po stronie nabywcy praw i obowiązków względem spółki akcyjnej. Są to prawa i obowiązki typu korporacyjnego, powstają jednak także prawa o charakterze czysto majątkowym, a takim prawem jest prawo do dywidendy. Prawo to nie jest uzależnione od możliwości udziału w walnym zgromadzeniu, sam zatem fakt, że skarżący nie złożył akcji w spółce na tydzień przed datą walnego zgromadzenia (art. 399 § 1 k.h.), na którym dokonano podziału zysku, nie pozbawia go prawa do dywidendy. Skarżący byłby wobec spółki uprawniony do dywidendy, gdyby był przed datą tego walnego zgromadzenia posiadaczem akcji (art. 352 k.h.). Dlatego też wyjaśnienie, czy pozwany należycie wykonał swoje obowiązki określone w umowie sprzedaży akcji i czy skarżący rzeczywiście mógł przed dniem 24 czerwca 2000 r. nabyć własność akcji, jest dla rozstrzygnięcia sprawy niezbędne.

Wobec powyższego Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 393¹³ k.p.c. w związku z art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98).